

LBRIS

We know
books

VIOREL SĂLĂGEAN

PARADIGMA ÎNSTRĂINĂRII

Sfântu-Gheorghe
2021

forța pregătirii sale culturale artistice sau tehnice, tehnologice. Înstrăinarea individuală, prin inteligența sa, a depășit în mod clar, brutal, statusul natural fiziologic, cultural al existenței sale ca individ.

Arthur Schopenhauer, în pesimismul său filozofic și cultural consacrat, vorbește despre înstrăinarea și epuizarea individuală prin atacul inteligenței tehnologice umane, un atac din ce în ce mai brutal asupra naturii. Dezvoltând inteligența tehnică, tehnologică, omul începe să se „consume” de propria inteligență. Înstrăinarea lui de natură reprezintă primele atacuri și reușite acțiuni suicidale.

În înstrăinarea lui, prin proliferarea inteligenței, omul își contraface o lume străină de natură, în care se manifestă tot mai pregnant fenomenul de eradicare a oricărui proces natural de deteriorare a organismului din natură.

Străin fiind de matca sa genetică, naturală, omul se înstrăinează într-un regres al naturalului, paradoxul consacrat al așa-numitului progres. Acesta să fie oare trendul definitiv al evoluției civilizației viitoare?

Cuprins

PREFAȚĂ	3
1. Înstrăinarea încă de la creație (de la origine)	5
2. Înstrăinarea versus progresul tehnologic	12
3. Implicațiile factorilor economici asupra relațiilor sociale	14
4. Religia și paradigma înstrăinării	22
5. Cuplul și paradigma înstrăinării	26
6. Înstrăinarea sentimentelor de iubire și umanitate	30
7. Istoricul înstrăinării umane. Religiozitatea înstrăinării	33
8. Înstrăinarea de cadrul natural	36
9. Mass media versus înstrăinare de natural	39
10. Înstrăinarea în cadrul Comunității Europene. Psihologia înstrăinatului	41
11. Paradigma înstrăinării în societatea de consum	46
12. Înstrăinarea prin cultură	48
13. Înstrăinarea în cadrul orașului mondial	52
14. Partenerii cuplului și paradigma înstrăinării	55
15. Omul străin în viața cotidiană și pasivă	58
16. Înstrăinarea prin actul artistic	60
17. Înstrăinarea individului uman în epoca globalizării	67
18. Paradigma înstrăinării și modernitatea	98
19. Concurențialitate și anti-umanizare în paradigma înstrăinării	103

1. Înstrăinarea încă de la creație (de la origine)

Plecarea, plecarea „de acasă”, din sânul familiei tale, din familia colegilor, a prietenilor tăi... această atitudine, care s-a încetățenit tot mai mult, este o atitudine dăunătoare, este o „non atitudine” a individului uman, care se extinde în contemporaneitate și acaparează tot mai mulți indivizi, individualități și personalități din toate categoriile sociale și din toate categoriile de individualitate.

Încă de la începuturi, de la crearea și așezarea omului de către Dumnezeu în grădina paradisului, omul a fost supus unei presiuni subtile, unui stres interior de a ceda nesupuneri față de Creator. Dualitatea individului uman, apărută ca urmare a acestei presiuni subtile, labilitatea lui, i-a determinat pe strămoșii noștri primordiali să încalce regula fundamentală de supunere față de Creator, față de conducător. În felul acesta, oamenii au început să se „înstrăineze” de Creator și de creația lui. Exista, ca și astăzi, opțiunea întoarcerii, iar preponderența înstrăinării se amplifică (catastrofal) în zilele noastre.

Tristețea, ca formă de existență a omului, presupune și o stare de disconfort, de singurătate. Suntem liberi, iar aceasta este „opțiunea” pentru care omenirea s-a sacrificat și pe care a luat-o ca obiectiv fundamental pe plan social; nu corespunde aceluiași prerogative și nu conferă aceleași consecințe pe plan individual uman. Din starea de opțiune liberă, individul „s-a trezit” singur de cele mai multe ori în acțiunile sale, iar sfera de singurătate non benefică a individului este tradusă prin conștiința proprie ca înstrăinare, ca îndepărtare de ceea ce a

avut și nu mai are: rude, familie, colegi și tot complexul generat de acest cadru benefic omului.

Din starea de libertate-singurătate, omul, în mod inevitabil, caută să iasă printr-o reacție de apropiere de semenii, prin sentimentul de dragoste pe care-l manifestă față de o persoană. Ea, dragostea, poate lua diferite și multiple forme.

Prima formă de iubire apare față de mamă.

Sigur că această formă de atașare poate fi ușor numită „non libertate” sau dependență, chiar dacă cel mai important lucru într-o relație pură de iubire este lipsa dependenței. Între indivizi există această „dependență”, pe care ei înșiși o caută. Între doi oameni care se iubesc există un complex de relații, nu doar „au o relație”, cum se spune atât de simplu. Fiecare parte oferă ceea ce caută cealaltă, altfel n-ar exista acestea.

Când această bi-relaționare nu mai funcționează, conexiunile se rup și apare înstrăinarea, care este un sentiment non-benefic individului. Fiecare om se naște liber, dar libertatea post-relațională (în afara relației cu ceilalți, cu celălalt) conduce la înstrăinare, care este altceva decât libertatea ante-relațională.

Libertatea ne-relațională de îndepărtare a individului, singur, înstrăinat, este tot mai toxică și creează frustrări, întrucât s-a consumat o experiență de viață socială. O anumită singurătate este inerentă condiției umane. Discreția (intimitatea) este o latură din noi care păstrează o parte din existența noastră intimă, pe care nu vrem și nici nu putem să o împărțim cu celălalt. Ea nu este întotdeauna benefică, poate genera stări de angoasă și refulare, mai mult sau mai puțin suportabile.

Aceasta este identitatea noastră intimă și reprezintă singurătatea de bună voie acceptată.

A nu fi apropiat de ceilalți, a nu face nimic în acest sens, ba dimpotrivă, neobservând această îndepărtare, constituie un sentiment din ce în ce mai des încercat de omul contemporan. Cu cât ne mișcăm în spațiul fizic mai repede, cu atât mai departe suntem și de cei mai apropiați semenii. Omul se izolează tot mai des între oameni, în mijlocul colectivității cotidiene. Cu cât suntem mai apropiați în mod virtual prin mijloacele electronice, cu atât distanța psihologică lăuntrică se mărește tot mai mult.

Mijloacele moderne de transmitere a informațiilor îndepărtează și înstrăinează omul. Valul mare de informații electronice, instantanee și la scară planetară, va izola oamenii.¹

În mod paradoxal, tăcem tot mai mult (rece, verbal) într-o epocă în care informația se transmite cu o viteză tot mai mare și este tot mai diversă. Consistența relației între indivizii umani, adică baza comunității, este dată de vorbirea „față în față”. Transmiterea informației prin segmentul sentimental nu mai există în circulația electronică a informației.

Situația generată de omul modern, creația „Facebook” - individualitate publicată, reprezintă o agresivitate ce fisurează singurătatea și intimitatea. Individul invadează practic existența și trăirile individuale ale celuilalt. Paradoxal, aceasta ne izolează fizic și sentimental pe unii de alții, deși suntem indirect împreună. Nu numai în contextul colectivității se manifestă această îndepărtare a omului de om și de către om (de sine), ci chiar în planul cel mai intim – familial.

În multe din cazurile epocii moderne și postmoderniste tinerii, deși locuiesc în același imobil, sunt înstrăinați de familia părintească. Aceștia tind să comunice mai degrabă prin

¹ Cf. Marshall McLuhan, *The Mechanical Bride: Folklore of Industrial Man*, Editura Gingko Press, 2008.

intermediul sistemului electronic cu membrii familiei, chiar și cu ocazia sărbătorilor. Într-o efervescentă dinamică a omului modern, individul uman se mișcă de la un loc de muncă la altul, de la muncă la cinema sau la restaurant și ajunge, într-un final al zilei, acasă – spațiul salvator al comunității familiale. Locuința este doar o alternativă, însă. Părinții servesc masa în oraș, iar copiii la McDonalds, căci masa nu mai este obligatorie acasă. „Acasă” este un concept uzat moral, reprezintă doar un depozit, un anticariat de lucruri personale, de amintiri și gânduri de mult trecute și uitate.

Progresele electronicii, ale tehnicii, rup relația dintre soți, dintre părinți și copii, dintre frați, dintre prieteni și colegi. Alunecăm tot mai trist pe toboganul înstrăinării, din inconștiență sau de dragul confortabilității pasive și tehnice. Omul trebuie să înțeleagă că în felul acesta este cu atât mai singur și străin, cu cât densitatea indivizilor din noile centre urbane este mai mare.

Să luăm un exemplu: tânărul cu walkman, atingându-se de oameni pe trotuar, cu soția și/sau copilul lângă el, este mai străin decât ciobanul care strigă de pe un deal la alt cioban de pe alt deal. Cei din urmă comunică mai sinergic, real și natural decât cei dintâi și sunt mult mai apropiați decât străinii de pe trotuarele metropolelor, care stau la rând să circule, plimbându-se „chipurile” prin oraș, mergând la o întâlnire cu prietenii sau cu iubita, ori ieșind la o plimbare în aer liber cu familia.

Înstrăinarea reprezintă un *sine qua non* genetic al omului. Migrarea este intrinsecă libertății, ea nu presupune cauze, ținte și obiective pe termen lung. Este oportună și rebelă. În Sfânta Scriptură Dumnezeu spune: „Creșteți și umpleți pământul”. Omul este în permanență în căutarea unor condiții de nivel de

trai mai bun și a unei civilizații ridicate. Valurile migrării poartă neamuri peste tot: asiaticii spre Europa, europenii spre Statele Unite ale Americii. Omul modern nu ține cont de învățăturile lui Moise: „omul este străin într-o țară străină”. Biserica, actul religios, nu are numai o latură cultică sau specializată; ea afectează și influențează viața socială, aduce un spor de calitate într-o anumită comunitate. Reîmproprietărirea oamenilor de la sate atrage înapoi tinerii sau, mai mult, în prezent, pensionarii urbani care nu tăgăduiesc să se mute la țară se înstrăinează de viața și comoditatea urbană. Politicile rurale ar trebui să se axeze mai amplificat pentru ca viața în satul românesc să fie o binecuvântare, o renaștere a individului uman și nu o înstrăinare a acestuia. Mediul înconjurător este într-o criză ecologică. Omul secularizat, care nu se mai poate bucura de spiritul relației sale cu natura, cu pământul, nu mai „sfințește locul”, ci se otrăvește, se degradează în goana lui după profit. Lacom de câștig sau profit imediat, omul individualist nu numai că exploatează în mod excesiv și nerațional pământul, dar nu mai trăiește acea relație firească de „om-natură” care îi conferă tonicitatea spirituală a locului de acasă, a locului din natură, distrugând acea legătură de „suflet” și „apartenență”, individul pierzându-se într-un crunt sentiment de singurătate, rămânând el și profitul lui, el și averea lui și atât.

Tinerii dezertează din familie sau din climatul familiar și cald al prietenilor cu care au crescut și au trăit cele mai frumoase clipe ale adolescenței și iau calea lumii. Familiile care pleacă în Spania sau în Italia, de exemplu, își lasă copiii mici în grija bunicilor neputincioși, înstrăinându-i de mamă și de tată. Unde este acel simț al familiei dezvoltat încă din cele mai fragede vârste? „Educația” aceasta își pune amprenta în viața tânărului crescut în asemenea condiții, spiritul nou al

colectivității fiind unul al înstrăinării. Noțiunea de familie, legătura de familie, parentală, dispăre din ce în ce mai pregnant. Suntem sortiți înstrăinării, călătorim mereu fără să ne mai uităm în urmă.

Creșterea economică ne impune să slăbim legăturile familiale și încurajează oamenii să trăiască departe de părinții lor, să înceapă să angajeze de nevoie îngrijitoare din cealaltă parte a lumii pentru a putea avea grijă de ei, de părinți, atunci când aceștia îmbătrânesc sau sunt în nevoie.

Spre deosebire de religie, capitalismul, menținând la locul de muncă, de afaceri, pe tânărul întreprinzător, asigură un loc de muncă și pentru îngrijitoare, evitând riscul de a pierde din profit și rezolvând problema îngrijirii părintelui bolnav al întreprinzătorului, dar și asigurarea mijloacelor de trai ale îngrijitoarei. Spre deosebire de religia care promite plăceri în ceruri, capitalismul promite soluții practice aici pe pământ. Însă banul este cel care rupe legătura familială, spirituală.

Din cele mai vechi timpuri ale istoriei, conducătorii și preoții și-au irosit profiturile pe spectacole extravagante, palate somptuoase și războaie inutile. Dar creșterea economică reprezintă, într-adevăr, profituri care permit antreprenorilor să-și restituie împrumuturile, cu dobânda aferentă, ceea ce înseamnă creșterea economică a sistemului bancar, și tot așa. Această roată economică se va învârti la nesfârșit. Această lecție a creșterii economice și a creșterii profitului le este servită și copiilor și adolescenților, prin intermediul jocurilor capitaliste omniprezente, jocuri cu strategie, cu civilizații (ex.: Minecraft).

Economia nu poate să reziste la nesfârșit, însă. Va veni un timp în care nu vor mai fi resurse. Trebuie descoperite rezerve de resurse inepuizabile, iar soluțiile cele mai facile constau în

cucerirea de noi teritorii – nu prin războaie neapărat, dar prin mijloace economice bazate pe inechitate colaboraționistă, pe metode de exploatare

care au la bază formalismul relației umane, unde atitudinea interumană, apropierea de celălalt, devin și noțiuni depășite, demodate. Înstrăinarea și în acest fel este cuvântul de ordine al societății moderne în căutare de noi resurse, în căutare de noi profituri.